

10. SINIF TARİH

2. DÖNEM 1. YAZILI SINAV PAKETİ

2.4-2.5 Beylikten Devlete Osmanlı • 3.1-3.3 Cihan Devleti Osmanlı
2026-2027 • Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ile uyumlu örnek sınav

24	2	100	8
Özgün soru	Denk sınav grubu	Puan / grup	Alternatif soru

Kapsanan Konular

- 2.4. Osmanlı Devleti'nin İskân ve İstimalet Politikası
- 2.5. Osmanlı Devleti'nde İlim ve İrfan Geleneği
- 3.1. Osmanlı Devleti'nin Cihan Devleti Hâline Gelmesi
- 3.2. Osmanlı Devleti'nin Yönetim ve Ordu Yapısında Değişim
- 3.3. Avrupalıların Sömürgeci Politikaları

Soru yapısı: Her grupta 2 kısa cevaplı bilgi sorusu, 2 neden-sonuç sorusu, 3 tarihî metin yorumlama sorusu ve yalnız 1 kronoloji sorusu bulunmaktadır. A ve B grupları yalnızca soru sırası değiştirilmiş kopyalar değildir; aynı konu alanlarını ve becerileri ölçen farklı sorulardan oluşur.

Not: Bu çalışma resmî MEB sınavı değildir. Okul zümresinin konu-soru dağılım tablosu, ders işleniş ve öğrenci düzeyi dikkate alınarak son kontrol yapılmalıdır.

2026-2027 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI
10. SINIF TARİH DERSİ - 2. DÖNEM 1. YAZILI SINAVI (A GRUBU)

2.4-2.5 Beylikten Devlete Osmanlı • 3.1-3.3 Cihan Devleti Osmanlı

Okul:

Ad Soyad:

Sınıf / No:

Tarih:

Yönerge: Soruları dikkatlice okuyunuz. Cevaplarınızda neden-sonuç ilişkisi kurmaya, kaynakta verilen bilgiden kanıt kullanmaya ve açık, anlaşılır ifadeler yazmaya özen gösteriniz. Toplam 100 puandır.

1. Soru • Neden-sonuç

15 P

Osmanlı Devleti, Rumeli’de fethettiği bölgelere Anadolu’dan Türk nüfusu yerleştirirken yerli halkın dinî hayatına, geleneklerine ve günlük düzenine mümkün olduğunca müdahale etmemiş; adalet ve güvenliği sağlamaya çalışmıştır. İskân ve istimalet politikalarının birlikte uygulanmasının fetihlerin kalıcı olmasına sağladığı üç katkıyı açıklayınız.

2. Soru • Kronoloji

5 P

Aşağıdaki gelişmeleri en eskiden en yeniye doğru sıralayınız:

İstanbul’un Fethi – Otlukbeli Savaşı – Çaldıran Savaşı – Mercidabık Savaşı – Ridaniye Savaşı

3. Soru • Kısa cevap

10 P

a) İlk Osmanlı medresesinin adını yazınız. b) Bu medresenin ilk başmüderrisi kimdir? c) “İrfan” kavramını bir cümleyle açıklayınız.

4. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): İstanbul kuşatmasında ağır toplar surların yıpratılmasında kullanıldı. Osmanlı gemilerinin bir bölümü karadan Haliç'e indirildi ve kuşatma hem karadan hem denizden sürdürüldü. 29 Mayıs 1453'te şehir fethedildi.

Bu kaynaktan hareketle İstanbul'un Fethi'nin Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelme sürecine katkısı hakkında askerî teknoloji, strateji ve siyasi güç bakımından üç çıkarım yapınız.

5. Soru • Neden-sonuç

15 P

XVI-XVII. yüzyıllarda ateşli silahların savaş alanındaki önemi arttıkça Osmanlı ordusunda ateşli silah kullanabilen piyadelerin sayısı artmış, tımarlı sipahi ve cebelülerin göreceli ağırlığı azalmıştır. Bu değişimin a) ordu yapısına, b) devlet maliyesine ve c) tımar sistemine etkilerini açıklayınız.

6. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren padişahlar Divan-ı Hümayun toplantılarına doğrudan başkanlık etmeyi bıraktı; divan başkanlığını veziriazam yürüttü. Divanda seyfiye, kalemiye ve ilmiye sınıflarına mensup üst düzey görevliler görev yaptı.

Bu kaynaktan hareketle Osmanlı merkez yönetiminde görülen iki değişimi ve bu değişimlerin devlet teşkilatının kurumsallaşması açısından bir sonucunu açıklayınız.

7. Soru • Kısa cevap

10 P

Coğrafi Keşifleri kolaylaştıran üç denizcilik veya yön bulma gelişmesi yazınız. Ayrıca Vasco da Gama'nın 1498'de ulaştığı ülke/bölgeyi belirtiniz.

8. Soru • Tarihî metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): XVI. yüzyılda Amerika'dan Avrupa'ya büyük miktarda altın ve gümüş taşındı. Sömürge bölgelerinde yerli toplumların siyasi yapıları yıkıldı; maden ve tarım üretiminde zorlayıcı emek uygulamaları görüldü. İş gücü ihtiyacı Atlantik köle ticaretinin büyümesine yol açtı.

Bu kaynaktan hareketle Avrupa sömürgeciliğinin ekonomik, toplumsal-demografik ve küresel ticaret üzerindeki etkilerine ilişkin üç ayrı çıkarım yazınız.

1	2	3	4	5	6	7	8	TOPLAM
15	5	10	15	15	15	10	15	100

Başarılar.

2026-2027 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI
10. SINIF TARİH DERSİ - 2. DÖNEM 1. YAZILI SINAVI (B GRUBU)

2.4-2.5 Beylikten Devlete Osmanlı • 3.1-3.3 Cihan Devleti Osmanlı

Okul:

Ad Soyad:

Sınıf / No:

Tarih:

Yönerge: Soruları dikkatlice okuyunuz. Cevaplarınızda neden-sonuç ilişkisi kurmaya, kaynakta verilen bilgiden kanıt kullanmaya ve açık, anlaşılır ifadeler yazmaya özen gösteriniz. Toplam 100 puandır.

1. Soru • Neden-sonuç

15 P

Osmanlı fetihlerinin ardından dervişler, tekke ve zaviyeler ile Ahiler yeni yerleşim bölgelerinde sosyal dayanışma, üretim, misafir ağırlama ve kültürel etkileşim gibi işlevler üstlenmiştir. Bu yapıların iskân ve istimalet politikalarını destekleyerek Osmanlı hâkimiyetinin kalıcılılaşmasına sağladığı üç katkıyı açıklayınız.

2. Soru • Kronoloji

5 P

Aşağıdaki gelişmeleri en eskiden en yeniye doğru sıralayınız:

Preveze Deniz Savaşı – Amasya Antlaşması – Kıbrıs'ın Fethi – Ferhat Paşa Antlaşması – Kasr-ı Şirin Antlaşması

3. Soru • Kısa cevap

10 P

a) Vakıf kurumlarının Osmanlı şehirlerinde karşıladığı iki hizmet alanını yazınız. b) İmaretin temel işlevini belirtiniz. c) Medreselerin ilim geleneğinin gelişmesindeki rolünü bir cümleyle açıklayınız.

4. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): Çaldıran Savaşı'ndan sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki birçok bölge Osmanlı hâkimiyetine girdi ve Tebriz-Halep/Bursa ipek yolu üzerinde Osmanlı etkisi arttı. 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye savaşlarının ardından Memlûk Devleti sona erdi; Suriye, Mısır ve Hicaz Osmanlı hâkimiyet alanına katıldı.

Bu kaynaktan hareketle Yavuz Sultan Selim Dönemi gelişmelerinin Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesine siyasi, ekonomik ve coğrafi-stratejik açılardan üç katkısını açıklayınız.

5. Soru • Neden-sonuç

15 P

Şehzadelerin sancağa gönderilmesi uygulamasının sona ermesi ve ekber-erşed sisteminin benimsenmesi Osmanlı veraset düzeninde önemli bir değişimdir. Bu değişimin bir olumlu sonucunu ve yönetim açısından ortaya çıkarabileceği iki olumsuz sonucu açıklayınız.

6. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): Divan-ı Hümayunda askerî-idari işlerle seyfiye, kayıt-yazışma ve mali işlerle kalemiye, hukuk-eğitim ve dinî işlerle ilmiye sınıfı ilgilenirdi. Veziriazam, nişancı, defterdar, kazasker ve şeyhülislam gibi görevliler bu uzmanlaşmış yapının parçalarıydı.

Bu kaynaktan hareketle Osmanlı merkez teşkilatındaki uzmanlaşmayı açıklayınız. Seyfiye, kalemiye ve ilmiye sınıflarının her biri için bir görevli örneği vererek temel görevini yazınız.

7. Soru • Kısa cevap

10 P

Avrupalıları XV-XVI. yüzyıllarda yeni deniz yolları aramaya yönelten iki ekonomik nedeni yazınız.

8. Soru • Tarihî metin yorumlama

15 P

Kaynak (ders kitabındaki bilgilerden özetlenmiştir): XVI-XVII. yüzyıllarda Portekiz, İspanya, Hollanda, İngiltere ve Fransa Atlantik köle ticaretine katıldı. Devlet destekli ticaret şirketleri Afrika'dan zorla götürülen insanları Amerika'daki maden ve tarım alanlarında iş gücü olarak kullandı.

Bu kaynaktan hareketle Atlantik köle ticaretinin a) Afrika toplumlarına, b) Amerika'daki sömürge ekonomisine ve c) Avrupa devletlerinin ekonomik gücüne etkilerini ayrı ayrı açıklayınız.

1	2	3	4	5	6	7	8	TOPLAM
15	5	10	15	15	15	10	15	100

Başarılar.

A GRUBU - CEVAP ANAHTARI VE PUANLAMA

Beklenen cevaplar, kabul edilebilecek eş değer ifadeler ve kısmi puan ölçütleri

1. Soru • Neden-sonuç

15 P

Beklenen cevap: İskân, yeni fethedilen bölgelerde Türk nüfusunu, üretimi ve güvenliğini güçlendirerek Osmanlı varlığını kalıcılaştırdı. İstimalet, yerli halkın can-mal güvenliğini ve dinî-sosyal hayatını koruyarak devlete bağlılığı artırdı ve isyan/direnış ihtimalini azalttı. İki politika birlikte Rumeli’de merkezî otoritenin, ekonomik düzenin ve uzun vadeli Osmanlı hâkimiyetinin yerleşmesine katkı sağladı.

Puanlama: İskânın nüfus-güvenlik-üretim etkisini açıklama: 5 puan | İstimaletin adalet/hoşgörü ve bağlılık etkisini açıklama: 5 puan | İki politikanın kalıcılık/merkezî otorite üzerindeki ortak etkisini kurma: 5 puan.

2. Soru • Kronoloji

5 P

Beklenen cevap: İstanbul’un Fethi (1453) → Otlukbeli Savaşı (1473) → Çaldıran Savaşı (1514) → Mercidabık Savaşı (1516) → Ridaniye Savaşı (1517).

Puanlama: Her doğru konumlandırma 1 puan; toplam 5 puan.

3. Soru • Kısa cevap

10 P

Beklenen cevap: a) İznik Orhaniye Medresesi (İznik Medresesi). b) Davud-i Kayseri. c) İrfan; ilmin hikmet, tecrübe ve manevi derinlikle içselleşmiş hâli olarak açıklanabilir.

Puanlama: İznik Orhaniye Medresesi: 4 puan | Davud-i Kayseri: 3 puan | İrfanı doğru anlam çerçevesinde açıklama: 3 puan.

4. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Beklenen cevap: Osmanlı ağır top teknolojisini kuşatma savaşında etkili kullanabilecek askerî kapasiteye sahipti. Gemilerin karadan Haliç’e indirilmesi, farklı savaş alanlarına uyum sağlayan stratejik/esnek bir komuta anlayışını gösterir. İstanbul’un alınması, başkenti ve stratejik boğazları denetleme imkânı sağlayarak Osmanlı’nın uluslararası siyasi ağırlığını artırmış ve cihan devleti iddiasını güçlendirmiştir.

Puanlama: Askerî teknoloji çıkarımı: 5 puan | Stratejik/esnek savaş yöntemi çıkarımı: 5 puan | Fethin siyasi-jeopolitik güç ve cihan devleti etkisi: 5 puan.

5. Soru • Neden-sonuç

15 P

Beklenen cevap: Ordu yapısında piyade ve kapıkulu unsurlarının ağırlığı arttı; süvari merkezli yapı kısmen değişti. Maaşlı/ulufeli asker sayısının yükselmesi merkezî hazinenin nakit ihtiyacını ve askerî harcamaları artırdı. Tımarlı sipahilerin askerî önemi azaldıkça tımar sisteminin eski işlevini sürdürmesi zorlaştı ve dirlik düzeninin ağırlığı geriledi.

Puanlama: Ordu yapısındaki değişimi açıklama: 5 puan | Maliye/ulufe-nakit ihtiyacı bağlantısı: 5 puan | Tımar sisteminin önem kaybını açıklama: 5 puan.

6. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Beklenen cevap: Padişahın günlük divan toplantılarına doğrudan başkanlık etmesi sona ermiş, veziriazamın yönetimdeki ağırlığı artmıştır. Yönetim görevleri seyfiye, kalemiye ve ilmiye gibi uzmanlaşmış sınıflar arasında paylaşılmıştır. Bu gelişmeler görev tanımlarının belirginleştiği, uzmanlaşmanın ve bürokratik kurumsallaşmanın güçlendiği daha sistemli bir merkez teşkilatına işaret eder.

Puanlama: Padişah-divan/veziriazam değişimini açıklama: 5 puan | Görev sınıfları ve uzmanlaşmayı açıklama: 5 puan | Kurumsallaşma/bürokratikleşme sonucu: 5 puan.

7. Soru • Kısa cevap

10 P

Beklenen cevap: Kabul edilebilir örnekler: karavel/karak tipi dayanıklı gemiler, pusula, usturlap, sekstant, geliştirilmiş deniz haritaları ve yelken teknolojisi. Vasco da Gama 1498'de Ümit Burnu'nu geçerek Hindistan'ın Kalikut Limanı'na ulaştı.

Puanlama: Üç doğru teknik/denizcilik gelişmesi: 6 puan (2'şer) | Hindistan/Kalikut: 4 puan.

8. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Beklenen cevap: Avrupa'ya değerli maden ve sömürge ürünlerinin taşınması bazı Avrupa devletlerinin sermaye ve ticari gücünü artırdı. Yerli halkların nüfusu, sosyal yapısı ve siyasi bağımsızlığı ağır biçimde zarar gördü; zorunlu göç ve köleleştirme büyük insan kayıplarına yol açtı. Atlantik merkezli yeni ticaret ağları büyüdü ve Avrupa-Amerika-Afrika arasındaki ekonomik ilişkiler sömürgeci bir düzende yeniden şekillendi.

Puanlama: Ekonomik sonuç: 5 puan | Toplumsal-demografik sonuç: 5 puan | Küresel ticaret/ağlar sonucu: 5 puan.

B GRUBU - CEVAP ANAHTARI VE PUANLAMA

Beklenen cevaplar, kabul edilebilecek eş değer ifadeler ve kısmi puan ölçütleri

1. Soru • Neden-sonuç

15 P

Beklenen cevap: Tekke ve zaviyeler yeni yerleşim alanlarının oluşmasına ve yolcuların/yerleşenlerin barınmasına destek oldu. Ahiler esnaf-zanaatkâr dayanışmasını, üretim ve ekonomik düzeni güçlendirdi. Dervişler ve sosyal kurumlar yerli halkla kültürel temas ve dayanışmayı artırarak Türkleşme-İslamlaşma sürecine ve Osmanlı yönetiminin kabul görmesine katkı sağladı.

Puanlama: Yerleşme/barınma-sosyal hizmet katkısı: 5 puan | Üretim-ekonomik düzen/Ahilik katkısı: 5 puan | Kültürel bütünleşme ve yönetimin kalıcılığı katkısı: 5 puan.

2. Soru • Kronoloji

5 P

Beklenen cevap: Preveze Deniz Savaşı (1538) → Amasya Antlaşması (1555) → Kıbrıs'ın Fethi (1571) → Ferhat Paşa Antlaşması (1590) → Kasr-ı Şirin Antlaşması (1639).

Puanlama: Her doğru konumlandırma 1 puan; toplam 5 puan.

3. Soru • Kısa cevap

10 P

Beklenen cevap: a) Eğitim, sağlık, dinî hizmetler, sosyal yardım, altyapı gibi alanlardan herhangi ikisi. b) İmaret; yoksullara, öğrencilere ve yolculara yiyecek/barınma gibi sosyal hizmetler sunan kurumdur. c) Medreseler düzenli eğitim ve ilmî üretimi kurumsallaştırarak âlim ve devlet görevlisi yetişmesine katkı sağlamıştır.

Puanlama: İki hizmet alanı: 4 puan | İmaretin işlevi: 3 puan | Medresenin ilim geleneğindeki rolü: 3 puan.

4. Soru • Tarihi metin yorumlama

15 P

Beklenen cevap: Siyasi olarak Doğu Anadolu'daki Safevi baskısı sınırlandırılmış, Memlûk Devleti ortadan kaldırılarak Osmanlı'nın İslam dünyasındaki ağırlığı artmıştır. Ekonomik olarak ipek yolları ve Mısır-Suriye ticaret yolları üzerinde denetim güçlenmiştir. Coğrafi-stratejik olarak Osmanlı hâkimiyeti Anadolu'dan Suriye, Mısır ve Hicaz'a uzanmış; Akdeniz-Kızıldeniz ve kutsal şehirlerle bağlantı kuran geniş bir alan kontrol edilmiştir.

Puanlama: Siyasi güç/İslam dünyasındaki ağırlık: 5 puan | Ticaret yolları-ekonomik güç: 5 puan | Coğrafi-stratejik genişleme: 5 puan.

5. Soru • Neden-sonuç**15 P**

Beklenen cevap: Olumlu yön: Hanedan üyeleri arasındaki açık taht mücadelelerini ve kardeş katli riskini azaltarak tahta geçişi daha öngörülebilir hâle getirebilir. Olumsuz yönler: Şehzadeler taşrada yönetim ve askerlik tecrübesi kazanamaz; sarayda kapalı yaşam padişahların devlet tecrübesini sınırlayabilir ve valide sultan, saray ağaları, bürokratlar gibi çevrelerin siyasetteki etkisinin artmasına zemin hazırlayabilir.

Puanlama: Bir olumlu sonucu doğru açıklama: 5 puan | Sancak tecrübesinin kaybı: 5 puan | Saray içi nüfuz/tecrübesizlik gibi ikinci yönetim riski: 5 puan.

6. Soru • Tarihi metin yorumlama**15 P**

Beklenen cevap: Seyfiye: veziriazam/vezir; idarî ve askerî işlerin yürütülmesi, sefer ve yönetim sorumluluğu. Kalemiye: nişancı veya defterdar; resmî yazışma-kayıt/timar kayıtları ya da maliye gelir-gider işleri. İlmiye: kazasker veya şeyhülislam; hukuk, eğitim, kadı-müderris atamaları veya fetva işlerinin yürütülmesi. Bu ayırım, merkez yönetiminde iş bölümünün ve kurumsal uzmanlaşmanın geliştiğini gösterir.

Puanlama: Seyfiye örneği+görevi: 5 puan | Kalemiye örneği+görevi: 5 puan | İlmiye örneği+görevi: 5 puan.

7. Soru • Kısa cevap**10 P**

Beklenen cevap: Kabul edilebilir başlıca nedenler: İpek ve Baharat yollarındaki araçların/maliyetlerin artması nedeniyle Doğu ürünlerine doğrudan ulaşma isteği; Avrupa'daki altın kıtlığı ve değerli maden arayışı; baharat, ipek, şeker gibi yüksek karlı ürünleri daha ucuza elde etme isteği.

Puanlama: Her doğru ve açıklanmış ekonomik neden 5 puan; toplam 10 puan.

8. Soru • Tarihi metin yorumlama**15 P**

Beklenen cevap: Afrika toplumları büyük nüfus kaybı, zorunlu göç, aile/toplum düzeninin bozulması ve şiddet yaşadı. Amerika'daki plantasyon ve maden ekonomileri zorla çalıştırılan emek gücüne dayandırıldı. Avrupa devletleri ve ticaret şirketleri sömürge ürünleri, madenler ve köle ticareti üzerinden yüksek kazanç ve sermaye birikimi elde etti.

Puanlama: Afrika üzerindeki toplumsal-demografik etki: 5 puan | Amerika sömürge ekonomisi/iş gücü etkisi: 5 puan | Avrupa ekonomik gücü/sermaye etkisi: 5 puan.

ALTERNATİF SORU HAVUZU - 8 SORU

Öğretmen, A/B grubundaki bir soruyu aynı konu alanına ve yakın puan değerine sahip alternatif soruyla değiştirebilir.

1. Soru • Alternatif soru

15 P

Osmanlı Devleti'nin dağ geçitleri ve önemli ulaşım güzergâhlarında derbentler kurması, bu bölgelere nüfus yerleştirmesi ve çevrede dinî-ticari yapılar oluşturması Rumeli'deki iskân politikasına nasıl katkı sağlamıştır? Üç sonuç yazınız.

Cevap: Geçit ve yolların güvenliği sağlandı; yol ve ticaret hareketliliği arttı; nüfus yerleşmesiyle derbent çevreleri köy/kasaba merkezlerine dönüştü; merkezî otorite ve Osmanlı hâkimiyeti kalıcılaştı.

Puanlama: Her doğru ve açıklanmış sonuç 5 puan; en fazla 15 puan.

2. Soru • Alternatif soru

15 P

Osmanlı şehirlerinde cami, medrese, çarşı, imaret ve vakıf yapılarının birbirine yakın biçimde gelişmesi şehirlerin fiziksel ve kültürel kimliğini nasıl şekillendirmiştir? En az üç çıkarım yapınız.

Cevap: Cami dinî hayatı, medrese ilmi/eğitimi, çarşı ekonomik hayatı, imaret sosyal yardımı temsil eder; vakıflar bu hizmetlerin sürekliliğini finanse eder. Bu kurumların birlikteliği şehirde dinî, ilmi, ekonomik ve sosyal işlevlerin kurumsallaştığını ve Türk-İslam şehir kimliğinin oluştuğunu gösterir.

Puanlama: Her tarihsel olarak doğru ve anlamlı çıkarım 5 puan; en fazla 15 puan.

3. Soru • Alternatif soru

15 P

1526 Mohaç Muharebesi ve 1538 Preveze Deniz Savaşı'nın Osmanlı Devleti'nin cihan devleti niteliğini güçlendirmesine katkılarını kara ve deniz hâkimiyeti açısından karşılaştırınız.

Cevap: Mohaç, Orta Avrupa'da Macar siyasi gücünün kırılmasına ve Osmanlı nüfuzunun genişlemesine yol açtı. Preveze, Osmanlı donanmasının Akdeniz'de üstünlüğünü güçlendirdi. İki başarı birlikte Osmanlı'nın hem kara hem denizde geniş bir coğrafyada askerî-siyasi güç üretebildiğini gösterir.

Puanlama: Mohaç ve kara hâkimiyeti: 5 puan | Preveze ve deniz hâkimiyeti: 5 puan | İki olayı cihan devleti bağlamında karşılaştırma: 5 puan.

4. Soru • Alternatif soru

15 P

1590 Ferhat Paşa Antlaşması ile 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması'nı Osmanlı-Safevi ilişkileri açısından karşılaştırınız. Her bir antlaşmanın Osmanlı Devleti için taşıdığı önemi açıklayınız.

Cevap: Ferhat Paşa Antlaşması Osmanlı'nın doğuda çok geniş topraklar elde ettiği ve doğudaki en geniş sınırlara ulaştığı dönemi temsil eder. Kasr-ı Şirin, uzun savaşlardan sonra Bağdat ve Irak'ın Osmanlı'da, Revan ve Azerbaycan'ın Safevilerde kalmasını kabul ederek iki devlet arasında uzun süreli daha istikrarlı bir sınır/barış düzeni oluşturmuştur.

Puanlama: Ferhat Paşa'nın önemini doğru açıklama: 7 puan | Kasr-ı Şirin'in önemini doğru açıklama: 8 puan.

5. Soru • Alternatif soru

15 P

1484-1670 arasında yeniçeri ve diğer ulufeli askerlerin sayısının belirgin biçimde arttığını gösteren bir tablo, Osmanlı ordu ve maliye yapısındaki hangi değişimlere kanıt olabilir? Üç çıkarım yazınız.

Cevap: Merkezî ve maaşlı/ulufeli askerlerin ordudaki ağırlığı arttı; piyade ve ateşli silah kullanan birliklerin önemi yükseldi; ulufe ve iâşe giderleri nedeniyle merkezî hazinenin nakit ihtiyacı büyüdü; tımarlı sipahilerin göreceli ağırlığı azaldı.

Puanlama: Her doğru ve kanıtlı ilişki çıkarım 5 puan; en fazla 15 puan.

6. Soru • Alternatif soru

15 P

XVI. yüzyılın sonlarına doğru tımar gelirlerinin ve tımarlı sipahilerin önem kaybetmesiyle devletin nakit gelir ihtiyacının artması arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? İltizam uygulamasını da kullanarak açıklayınız.

Cevap: Ateşli silah ve maaşlı asker ihtiyacı merkezî hazinenin nakit harcamasını artırdı. Tımarlı sipahilerin askerî ağırlığı azalırken devlet bazı gelirleri doğrudan hazineye çevirecek yöntemlere yöneldi. İltizamla vergi toplama hakkının belirli süreyle mültezimlere bırakılması, hazineye daha hızlı nakit girişini sağlamayı amaçladı ancak taşrada vergi baskısı ve denetim sorunları doğurabildi.

Puanlama: Nakit ihtiyacı-askerî değişim bağlantısı: 5 puan | Tımarın önem kaybını açıklama: 5 puan | İltizamın işlevi ve sonucu: 5 puan.

7. Soru • Alternatif soru

15 P

Baharat ticaretinin yüksek kâr sağlaması, Avrupa'daki altın kıtlığı ve dayanıklı açık deniz gemileri/yön bulma araçlarının gelişmesi Coğrafi Keşifleri nasıl bir neden-sonuç zinciri içinde hızlandırmıştır?

Cevap: Avrupa, Doğu ürünlerini aracıları aşarak daha ucuza almak ve değerli maden bulmak istedi. Karavel/karak gibi gemiler, pusula, usturlap, sekstant ve gelişmiş haritalar uzun okyanus seferlerini mümkün kıldı. Ekonomik ihtiyaç ile teknolojik imkân birleşince Afrika çevresinden Hindistan'a ve Atlantik üzerinden Amerika'ya yeni rotalar açıldı; ardından sömürgecilik hızlandı.

Puanlama: Ekonomik itici nedenler: 5 puan | Teknolojik imkânlar: 5 puan | Keşif-sömürgecilik sonucunu ilişkilendirme: 5 puan.

8. Soru • Alternatif soru

15 P

Avrupa sömürgeciliğinin yerli toplumlar üzerindeki etkilerini yalnız ekonomik kazanç açısından değerlendirmek neden yetersizdir? Siyasi, toplumsal-demografik ve kültürel alanlardan üç örnekle açıklayınız.

Cevap: Sömürgecilik yerli siyasi yapıların yıkılması ve egemenliğin kaybedilmesine; nüfus kaybı, zorunlu göç, köleleştirme ve toplumsal düzenin bozulmasına; yerli dillerin, inançların, yaşam biçimlerinin baskı görmesine veya dönüşmesine yol açmıştır. Bu yüzden sonuçlar ekonomik sömürden çok daha geniştir.

Puanlama: Siyasi sonuç: 5 puan | Toplumsal-demografik sonuç: 5 puan | Kültürel sonuç: 5 puan.